

Podizanje svijesti o pristupačnom glasovanju (AVA)

Izvješće o pristupačnosti izbora za slijepe i
slabovidne glasače u Europi

The voice of blind and partially sighted people in Europe

Verzija 1,0
Studenj 2018.

UVOD

Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (UNCRPD) države potpisnice obvezale su se „jamčiti osobama s invaliditetom njihova politička prava i mogućnost njihova uživanja na ravnopravnoj osnovi s drugima”. Time je obuhvaćen i čin glasovanja, jedan od najprepoznatljivih obilježja političkog života u Europi. Međutim, standardni izborni model koji se danas provodi diljem Europe, označavanjem željenog kandidata ili stranke na papirnatom listiću, iz ovog ključnog političkog prava isključuje većinu od 30 milijuna građana Europe kojima je oštećen vid.

Ovaj je problem potaknuo sastavljanje sve većeg broja publikacija, većinom u međunarodnim organizacijama. Iako ti izvori daju veoma vrijedan doprinos raspravi o političkim pravima osoba s invaliditetom, ipak su ograničeni trima nedostacima. Kao prvo, obuhvaćaju samo neke od zemalja Europe. Kao drugo, uz dinamična poboljšanja zakonskog okvira ta izvješća brzo zastarijevaju. Kao treće, većina publikacija preširokog je opsega da bi se mogli odrediti jasni ciljevi djelovanja.

Kako bi se ispravile te manjkavosti u literaturi, u ovom se izvješću razmatra usko područje političkog sudjelovanja, odnosno čin glasovanja, samo iz perspektive slijepih i slabovidnih glasača u 45 zemalja Europe. U izvješću se ispituju načini osmišljavanja pristupačnih izbora kojima se slijepim i slabovidnim glasačima omogućava jednako sudjelovanje. Na taj se način izvješćem izdvajaju specifični zahtjevi osoba s oštećenjem vida u pogledu pristupačnosti i političkog sudjelovanja te se precizira njihov oblik za nadležne osobe.

S tim se ciljem izvješće temelji na pregledu pravnih pravila redovitih izbora i referenduma u 45 zemalja, na Stručnom istraživanju Europske unije slijepih (EBU), koje je dalo 24 odgovora, i na kvalitativnom sekundarnom istraživanju kojim su obuhvaćene preostale zemlje. U svrhu procjene, izvješćem se način glasovanja smatra pristupačnim ako on osigurava glasovanje svakoj slijepoj ili slabovidnoj osobi jednako kao i svim ostalim glasačima, neovisno od vanjske pomoći i u tajnosti.

Ovim se izvješćem razmatra sedam različitih načina glasovanja dostupnih u barem jednoj zemlji Europe. U svih 45 zemalja Europe u kojima se istraživanje provodilo, standardni način glasovanja jest

onaj s pomoću papirnatih listića. Glasovanje uz asistenta nije moguće samo u dvije zemlje obuhvaćene istraživanjem. U 20 zemalja različitim skupinama glasača omogućeni su drukčiji načini glasovanja unaprijed. Glasovanje u odsutnosti, putem pošte unutar države, moguće je u deset zemalja, dok je glasovanje u odsutnosti putem pokretnih glasačkih kutija moguće u 20 zemalja. Glasovanje uz uporabu matrice dostupno je u 14 zemalja. Glasovanje posredstvom opunomoćenika dopušteno je u pet zemalja. Elektroničko se glasovanje provodi u samo četiri zemlje. Stručno istraživanje EBU-a jasno ukazuje na nepodudarnost između dostupnih načina glasovanja i načina glasovanja poželjnih kod slijepih i slabovidnih osoba. Elektroničko glasovanje preferira 79 % ispitanika, 71 % internetsko glasovanje, a 67 % glasovanje uz uporabu matrica.

Stručnjaci EBU-a navode i brojne probleme vezane za postojeće načine glasovanja. Jedna od prepreka pristupačnosti pojavljuje se u slučaju različitih pravila u različitim izbornim zakonima, čime se smanjuju izgledi da će izborni dužnosnici biti svjesni svih odredbi i provoditi ih na prikladan način. Nadalje, postoje problemi povezani s glasačkim listićima, koji su često prekomplikirani i preveliki da bi se uz njih moglo koristiti pomagala. Na probleme nailazimo i kod praktične provedbe različitih načina glasovanja, primjerice, ako sva biračka mjesta nisu adekvatno opremljena matricama za slijepe i slabovidne glasače. Stručnjaci EBU-a navode i probleme u pogledu osviještenosti članova biračkih odbora/povjerenstava o zakonskim pravima i praktičnim alatima za slijepe i slabovidne glasače.

Po pitanju papirnato glasovanja, u izvješću se navodi da ono samo po sebi nije dostupno većini slijepih i slabovidnih glasača. Slijepi glasač nije u mogućnosti prepoznati različite elemente na glasačkom listiću i na njemu samostalno označiti željenu opciju ili opcije. Međutim, glasovanje u papirnatom obliku u načelu se može osmisliti na način koji će biti pristupačan nekim slabovidnim glasačima. To zahtijeva odgovarajuće veličine slova i vrijednosti kontrasta na listiću, kao i povećala u glasačkim kabinama te dobru rasvjetu.

Po pitanju potpomognutog glasovanja, u izvješću se navodi kako je ono najčešći način kojim se izbori čine dostupnima osobama s invaliditetom. Provedba potpomognutog glasovanja u Europi uglavnom se razlikuje prema dvama parametrima. Prvi se odnosi na način odabira asistenta, kojeg bi glasači trebali moći odabrati

isključivo po vlastitom nahođenju. Drugi se tiče obvezne dokumentacije za potpomognuto glasovanje, čija bi količina trebala biti što manja. Međutim, potpomognutim se glasovanjem ograničava načelo neovisnosti i neizbježno ugrožava tajnost glasa.

Po pitanju glasovanja uz korištenje matrice, u izvješću se ukazuje na razlike u proizvodnji i raspodjeli matrica, u dizajnu matrica i glasačkih listića te u prikazu sadržaja na listićima. Matrice bi trebalo proizvoditi na jednom jedinom mjestu i za to osigurati dovoljno vremena. Trebale bi uključivati brajicu i reljefni uvećani crni tisak dovoljnog kontrasta. Trebao bi postojati jedinstveni državni predložak glasačkog listića kojim bi se pojednostavnila proizvodnja, a slijepim i slabovidnim glasačima prije izbora trebalo bi omogućiti *online* pristup audiodatotekama. Pečati mogu biti dobar izbor za izborne sustave u kojima se od glasača zahtijeva ispisivanje brojeva, kao i za slijepe i slabovidne glasače s motoričkim poteškoćama. Upotrebljivost matrice ipak je ograničena zato što ne dopušta brisanje, dodavanje ili izmjenjivanje redoslijeda kandidata. Glasovanje uz korištenje matrice omogućuje visok stupanj neovisnosti te u načelu jamči tajnost glasa.

Po pitanju glasovanja unaprijed, u izvješću se tvrdi da se njime može ublažiti stres glasovanja na dan izbora i pružiti slijepim i slabovidnim glasačima vrijeme potrebno za donošenje utemeljene odluke bez pritiska. U procesom bi trebalo obuhvatiti što manje dodatne dokumentacije ili uvjeta za registraciju. Glasovanje unaprijed dobra je mjera samo ako je dostupno svim glasačima, a njegova dostupnost ovisi o dostupnosti ostalih alata, poput matrica.

Po pitanju glasovanja u odsutnosti, u izvješću se navode dva veoma različita oblika glasovanja koja ne uključuju fizičku prisutnost na biračkom mjestu; glasovanje putem pošte i pokretne glasačke kutije. Neovisno o toj razlici, opcije za glasovanje izvan biračkog mjesta trebale bi biti dostupne svim glasačima. Zahtjevne postupke prijave trebalo bi izbjegavati. Izglednije je da će prikladno okruženje glasaču koji je slijep ili slabovidan pružiti njegov dom, primjerice po pitanju rasvjete. U kombinaciji s ostalim načinima glasovanja, glasovanje u odsutnosti može povećati neovisnost glasa, ali i ugroziti njegovu tajnost.

Po pitanju elektroničkog glasovanja kao najrjeđe alternativne metode, praktična provedba razlikuje se ovisno o rasprostranjenosti glasačkih strojeva, procesa glasovanja kao i dizajnu glasačkog

stroja i elektroničkog glasačkog listića. Preporučuje se svuda osigurati glasačke strojeve kako bi se obuhvatio najveći mogući broj slijepih i slabovidnih glasača. Projektirani dizajn stroja i elektroničkog glasačkog listića mora biti pristupačan, uz mogućnost pretvaranja teksta u govor, prikaz teksta na brajici, zvučne potvrde i taktilne gumbе. Elektroničko glasovanje također pruža prednosti zemljama čiji su sustavi glasovanja složeni zato što je radnje poput povlačenja crte preko kandidata, njihova dodavanja ili rangiranja lakše obaviti s pomoću elektroničkog sučelja. Za to nije bitno koristi li stroj računalnu tipkovnicu, telefonsku tipkovnicu ili stroj s više tipki. Elektroničkim se glasovanjem jamči ravnopravnost izbora pod uvjetom da je ono dostupno svim glasačima. Ako je osmišljeno na pristupačan način, također jamči potpuno neovisno i tajno glasovanje.

Provedba svih navedenih načina glasovanja ovisi o razini osviještenosti biračkog odbora. Ona vodi ka osviještenosti, ako se ista pravila primjenjuju na sve izbore, no važno je svakako obavijestiti birački odbor o njegovim odgovornostima na dan izbora. To se obično čini na satovima osposobljavanja. Bez obzira na to, izbornim zakonodavstvom 34 zemalja ne predviđa se obveza osposobljavanja. U jedanaest zemalja postoji obveza osposobljavanja, no u njihovom se zakonodavstvu ne spominju politička prava osoba s invaliditetom kao komponenta osposobljavanja. Stoga izborni dužnosnici često ne znaju kako osigurati pristupačnost političkog procesa slijepim i slabovidnim glasačima. Stalna suradnja s organizacijama slijepih i slabovidnih u zemlji dobro je sredstvo za osvještavanje članova biračkog odbora i održavanje njihove osviještenosti.

Zaključak izvješća sadrži napomenu o tome kako čin glasovanja nije potpuno pristupačan ni u jednoj zemlji Europe. Ipak, u izvješću je izneseno 26 dobrih praksi kojima se slijepim i slabovidnim glasačima može osigurati ravnopravnije, neovisnije i tajno glasačko iskustvo. Iako bi potpomognuto glasovanje uvijek trebalo predstavljati izbor slijepim i slabovidnim glasačima, ono ne bi smjelo biti jedina dostupna opcija, kao što je to trenutačno slučaj u 58 % zemalja obuhvaćenih istraživanjem. Kako bi alternativne pristupačne metode glasovanja mogle doseći potpunu funkcionalnost, nužno je i da članovi biračkog odbora budu svjesni postojećih pravnih odredbi i potreba slijepih i slabovidnih glasača. Alternativni načini glasovanja mogli bi povećati pristupačnost izbora. Tako mogu predstavljati ključan doprinos provedbi članka 29. UNCRPD-a u Europi.

Podizanje svijesti o pristupačnom glasovanju

O IZVJEŠĆU

Cjelovita verzija izvješća, kao i verzije ovog uvoda na drugim jezicima, dostupna je na [internetskoj stranici EBU-a o pristupačnom glasovanju](#).

Izvješće su u ime Europske unije slijepih pripremili Benedikt van den Boom (Njemački savez slijepih i slabovidnih osoba (DBSV)), Gesa Körte (Njemački savez slijepih i slabovidnih osoba (DBSV)) i Daan de Kort (Oogvereniging – Eye Association Netherlands). Sve pogreške u izvješću isključiva su odgovornost autora.

Osoba za kontakt u vezi s upitima o izvješću o pristupačnom glasovanju:

Antoine FOBE
voditelj kampanja EBU-a
Europska unija slijepih
E-mail: ebucampaigning@euroblind.org

Ovo je izvješće sufinancirano iz „Programa o pravima, jednakosti i građanstvu“ Europske unije.

KRAJ DOKUMENTA